

PODOBA ŠOLSKE KNJIŽNICE

Mateja Griljc, Osnovna šola Frana Albrehta,
Kamnik

UDK 027.8(497.12)

Griljc, Mateja: Podoba šolske knjižnice. Knjižnica, Ljubljana, 33(1989), št. 3/4, str. 67-72

Obravnave podobe šolske knjižnice sem se lotila s posebej zamišljenega zornega kota. Sestavila sem anketo, ki naj bi s smotrom vprašalnosti in informativnosti uporabnikom - anketirancem takorekoč pomagala pri reševanju vprašanj o konkretni knjižnici, na katero se pričujoča anketa nanaša. V anketo sem vključila oba tipa uporabnikov - tako učence kot tudi pedagoške in strokovne delavce OŠ. Pri tem pa sem učence razdelila še v dve starostni kategoriji: od 8. do 10. leta in od 11. do 14. leta.

UDC 027.8(497.12)

Griljc, Mateja: Image of a school library, Knjižnica, Ljubljana, 33(1989), no. 3/4, p. 67-72

I began my reflection upon school libraries from a special point of view. I compiled a questionnaire which contained many information on the library discussed. I included both types of users - pupils and teachers. The pupils were divided into two groups according to their age. Each group had its own questionnaire.

Misel o podobi, ki naj bi jo zrcalila šolska knjižnica glede na svojo funkcijo, se mi je vse bolj odkrito porajala že v času študija knjižničarstva, ko sem med drugim primerjala svoje izkušnje in vtise z megljeno podobo organizacije in delovanja šolske knjižnice, ki je še tako "nepomembno" in še niti ne tako daleč nazaj učinkovala na mojo generacijo, pač v določenem srednje velikem slovenskem mestu. Tudi zaradi jasnega in kritičnega spoznanja, kako hitro pogrešljiva je lahko neučinkovita podoba knjižnice pri vzbujanju interesov, informiranju in odzivanju pri uporabnikih (predvsem tukaj mislim na mladino do 14. leta), sem se odločila, da bom vsebinsko poskusila anketne vprašalnike graditi tako, da bi rešitve le-teh lahko hkrati predstavljale večsmerne odgovore:

- praktično soočenje z dejstvom o možnem oziroma vladajočem sožitju med vzgojnoizobraževalnimi področji osnovne šole in šolske knjižnice
- ugotovitev resničnega stanja knjižnice na neki slovenski šoli
- premotritev delovanja šolske knjižnice, medsebojne povezanosti njenih organizacijskih struktur in informacijske dostopnosti
- seznanitev s podobo knjižnice, ki se zrcali v odzivnosti uporabnikov
- seznanitev s potrebami in pričakovanji uporabnikov ter z (ne)izpolnjevanjem le-teh, odkrivanje čustvene, motivacijske in miselne navezanosti uporabnikov na knjižnico ter njihovo kritično vrednotenje glede funkcioniranja knjižnice v šolskem okolju
- ugotovitev napredovanja šolske knjižnice v določenem časovnem razmiku in primerjanje z izhodiščnimi določili družbenih pravnih predpisov sodobnega knjižničarstva v Sloveniji.

Anketo sem izvedla na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku, in sicer v šolskem letu 1988/89, ko je matično šolo obiskovalo 754 učencev, štiri podružnične šole pa skupaj 212 učencev. Osnovno šolo Frana Albrehta je tedaj v celoti obiskovalo skoraj tisoč otrok, natančneje 966, katere je poučevalo skupaj 50 učiteljev.

I. Ugotovitve in rezultati

Anketne liste za učence 2. - 4. razredov sem razdelila petnajstim naključno izbranim nižješolcem. Učenci so morali odgovoriti na petnajst vprašanj. Od najmlajših uporabnikov pa sem želela izvedeti, koliko so se v svojem dosedanjem obiskovanju šolske knjižnice na splošno o njej in v njej naučili, ali znajo kritično opazovati, koliko so samostojni, kakšne so njihove želje in predlogi.

Povzetek: Obisk učencev razredne stopnje v šolski knjižnici je povprečen, medtem ko matično obiskujejo pretežno le četrtošolci. Kar polovica jih prejme željeno literaturo samo "občasno". Čas izposoje ustreza večini uporabnikov. Sicer pa lahko sklepam, da so učenci pretežno samostojni (vsi približno ali točno vedo, kje lahko iščejo zanje primerne knjige, obvladajo zaporedje postavitev knjižnih enot) in se na splošno radi zadržujejo v knjižničnih prostorih. Kritičnih misli o knjižnici niso navedli, razen nekaterih pozitivnih - zelo jih radosti pouk v knjižnici, prav tako kot jih je reševanje anketnih vprašanj.

Ocenjujem, da je anketa med nižješolci uspela z dveh vidikov:

- vsi učenci so odgovorili na vsa zastavljena vprašanja, katera so resno in radi izpolnjevali
- odgovori so koristno povratno informirali šolsko knjižničarko

V starostni kategoriji učencev 5. - 8. razredov se jih je petindvajset prostovoljno odločilo za izpolnjevanje ankete s tridesetimi vprašanji in kratkim uvodom na začetku, s katerim sem želela učencem predočiti namen ankete in jih usmeriti k resnemu sodelovanju. Od višješolcev sem želela izvedeti, kako dobro poznajo šolsko knjižnico, ali se znajo v njej orientirati, v kolikšni meri so postali njeni aktivni in samostojni uporabniki, kakšne so njihove kritične misli ali predlogi in koliko se izraba njihovega prostega časa tudi sicer navezuje na knjige oziroma knjižnico.

Povzetek: Obisk anketirancev predmetne stopnje v knjižnici je zadovoljiv (tudi glede na to, da individualni obiski niso obvezni), skoraj enak odstotek pa jih obiskuje tudi matično knjižnico.

Izposojevalni čas ustreza vsem. Anketa prinaša zanimiva

mnenja učencev o vlogi knjižničarja nasploh in v primerjavi z učitelji, saj kažejo na to, da si je knjižničarka s svojim delom pri večini učencev pridobila določen ugled, priljubljenost in ji je hkrati pri mnogih učencih uspelo, da so se razvili v zelo samostojne in aktivne uporabnike. Anketiranci so še navedli, da skoraj vedno prejmejo željeno knjigo, vendarle jih je večina dodala, da se prepogosto dogaja, da zahtevano knjigo prejmejo šele po večkratnem povpraševanju. Pri obdelavi ankete sem se pogosto srečevala s problemom, ki so ga posredno omenjali vsi anketiranci: premajhno število nabavljenih knjig. Prav tako so nazorno opominjali na premajhnost prostorov, pomanjkljivost opreme in celo "predolgo časa nespremenjeno razporeditev opreme".

Tudi anketo med višješolci ocenjujem kot uspešno:

- vsi anketiranci so odgovorili na skoraj vsa zastavljena vprašanja, na katera so resno, smiselno in kritično odgovarjali
- odgovori so nudili koristno povratno informacijo tudi šolski knjižničarki

Anketnim listom za pedagoške in strokovne delavce sem dodala tudi kratek uvod, kjer sem jih opozorila, da je anketa s petintridesetimi vprašanji razdeljena na dve poglavji (I. splošna vprašanja in vprašanja, ki zadevajo zaključene publikacije, II. vprašanja, ki zadevajo tekoče publikacije). Hkrati sem v uvodu želela upravičiti namen ankete, njeno vsebinsko zasnovo ter pozvati pedagoške in strokovne delavce k razumnemu sodelovanju.

Povzetek: Nekaj vprašanj, zastavljenih pedagoškim in strokovnim delavcem, je bilo povezanih z vprašanji, na katera so odgovarjali učenci. Kar nekaj anketirancev je menilo, da je knjižnica bolj potrebna učencem, kot pa VIZ programu osnovne šole v celoti. Pri tem so nekateri tudi zanikali možnost, da knjižnica lahko vpliva na razvoj bralne kulture. Vendarle je treba upoštevati, da so tako ocenjevali pomen knjižnice učitelji, ki se vabilom za sodelovanje s knjižničarko slabo odzivajo in tudi ne sodelujejo pri pouku v knjižnici; tedaj jim ostaja tuje vsakršno delo z uporabniki, informacijska in propagandna dejavnost in celo osnovna stvar - postavitve knjig in prostor, kjer se nahaja strokovno-pedagoška zbirka. Med največje "pomanjkljivosti" knjižnice anketiranci uvrščajo že omenjene probleme, ki so jih izpostavili tudi učenci ter hkrati dodajajo še svoja opažanja: strokovna literatura in revijalni tisk bi morala biti po njihovem mnenju v zbornici, enkrat mesečno bi bilo treba organizirano (skupinsko) seznanjati

učence z novitetami, izposoja bi morala biti tudi v popoldanskem času itd. Učitelji so tudi enotnega mnenja, da imajo ustrezno literaturo, vendar le-te premalo. Glede vprašanja, v kolikšnem času naj bi šola začela reševati nemajhne težave knjižnice, pa menijo, da je treba ukrepati najkasneje v dveh letih.

Za anketo, namenjeno pedagoškemu in strokovnemu kadru, ne moremo reči, da je bila izvedena povsem uspešno zaradi naslednjih dveh razlogov:

- ankete je vrnila izpolnjene polovica učiteljev (šestnajst) izmed tistih, ki so prejeli anketne liste (dvaintrideset)
- ankete ni izpolnila nobena strokovna delavka

Učitelji so imeli na voljo za reševanje veliko časa (mesec dni). V uvodu sem skušala še individualno pojasniti obsežnost in zahtevnost ankete z namenom, da bi vsakega anketiranca čimbolje motivirala za reševanje. Zavedala sem se tudi, da doslej šolski kader OŠ Frana Albrehta še nikoli ni reševal podobne ankete in prav zato sem jo sestavila ne le z vprašalnim, temveč tudi z informativnim izhodiščem. Učitelji, ki so anketo rešili, so na moje zadnje vprašanje - mnenje o anketi - najpogosteje odgovarjali z naslednjimi ocenami

- zanimiva
- odkrila nam je marsikaj novega o knjižničnih delovnih področjih
- vprašanje o številu knjig je bilo nepotrebno
- pretežka
- upam, da bo anketa pripomogla k izboljšanju stanja v knjižnici in k večjemu razumevanju za njene probleme

II. Od anket in analiz do interesov in izkušenj

Kljub nenehnemu napredovanju bibliotekarskih prizadevanj na raznih področjih njihovih organiziranih dejavnosti v Sloveniji, prodira do uporabnikov zavest o vlogi in pomenu knjižnic danes še vedno zelo različno, neenakomerno. O tem sklepam na podlagi razgovorov s knjižničarji, ki delujejo v različnih vrstah knjižnic v Kamniku in v nekaterih drugih slovenskih krajih, na podlagi interesov, ki jih izražajo uporabniki in izkušnje, ki sem jih imela v knjižnicah ter konkretno na osnovi izvedene ankete v osnovni šoli. Zaradi informativnega značaja ankete so bili učitelji zadovoljni v tem smislu, da so imeli med posredovanjem

odgovorov tudi priložnost izvedeti nekaj o organizaciji in dejavnostih knjižnice. Interes tistih, ki ankete niso "utegnili" izpolniti, je v tem pogledu slab, njihovo mnenje pa je tedaj lahko neupravičeno kritično. Knjižničarka si bo morala v prihodnje še naprej prizadevati, da bo njihov odnos spremenila v pozitivna pričakovanja o neizbežno pomembni vlogi knjižnice na šoli.

Posledice tega, da poslovanje knjižnice na nekaterih področjih ne ustreza standardom, so posredno izrazili vsi uporabniki. Tudi učenci, o katerih sem v primerjavi z učitelji dobila vtis, da so zavesti o temeljni funkciji sodobne knjižnice v šoli nekoliko bližji. Čeprav drži, da so učenci tudi pogostejši obiskovalci knjižnice, da se jim mora knjižničarka v določenem smislu primarno posvečati in so deležni drugačne, bolj specialne pozornosti kot učitelji, menim, da to ne more opravičevati pedagoških delavcev. Opravičilo bi lahko pomenilo potrditev napačnih predstav o podobi šolske knjižnice, o nezmožnosti njenega vključevanja v vzgojnoizobraževalne strukture osnovne šole. Takšno razumevanje je lahko tudi povod za slabo stanje knjižnice. Tedaj mislim, da se mora knjižničar čimprej osvestiti svojega slabega položaja in potem previdno, toda vztrajno nastopati v vlogi nekakšnega šolskega knjižničnega "prosvetitelja". Tako bo lahko začel "reševati" svoje delo, delovni prostor in uporabnike, celovitost knjižnične podobe.

Vsaka beseda, ki jo napišeš, mora dišati po poglavitni ideji, drugače ostaja nepotrebna ... Image knjižnice ni nekaj imaginarnega. Na kako trdnih tleh in kako kompleksno je potrebno razvijati podobo knjižnice, tudi šolske (ne le za pozitivne kratkotrajne - impresivne vtise ob izvedbi posameznih delovnih postopkov, temveč za "trenutke" z dolgoročnim učinkovanjem), nenazadnje izpričujejo tudi anketiranci, ki so jo kot uporabniki začeli odkrivati ali žal nekateri šele slutiti v odsevu sodobne knjižničarske teorije in njenih smotrov.